

УДК 311.213.6

Вікторія Василівна БУТЕНКО

кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова, Україна, e-mail: vika.onu2017@gmail.com,
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0001-7650-2347>

Тетяна Василівна БУТЕНКО

кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту організацій, Одеський регіональний
інститут державного управління Національної академії державного управління при президентові
України, e-mail: tatiynabutenko@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0699-7166>

**АНАЛІЗ РОЗВИТКУ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ
ПРОДУКЦІЇ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**

Бутенко, В. В., Бутенко, Т. В. *Аналіз розвитку конкурентоспроможності української продукції в умовах глобалізації*. Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. праць (ISSN 2313-4569) / За ред. : М. І. Зверякова (голов. ред.) та ін. Одеса : Одеський національний економічний університет. 2019. № 1 (69). С. 19–28.

Анотація. У статті розглянуто конкуренцію як категорію, в якій активна діяльність держави визначає і здійснює стратегію конкурентоспроможності, встановлює «правила гри» для ринкових відносин. Проаналізовано сучасний стан конкурентоспроможності української продукції за Індексом глобальної конкурентоспроможності у 2017–2018 роках. Для актуалізації існуючої проблеми ставиться мета проаналізувати та визначити причини низької конкурентоспроможності товарів, продуктів і послуг, які виробляються в Україні та узагальнити шляхи їх удосконалення в умовах сучасних глобалізаційних, трансформаційних і євроінтеграційних процесів. Виділено основні переваги забезпечення конкурентоспроможності національної економіки, але поряд з цим визначено, що товари які експортуює Україна, не в змозі значною мірою наповнювати бюджет країни, тобто сировинна продукція ніколи не була товаром, який може врятувати економіку. Запропоновано взяти за приклад досвід Польщі, де виробництво продукції європейських марок здійснюється за давальницькими схемами. Встановлено, що основними факторами, які стримують розвиток конкурентоспроможності української продукції в умовах глобалізації, є недосконалість внутрішнього ринку, неефективність податкової політики, гальмування стимулів до інноваційної та інвестиційної діяльності, корупція, тінізація економіки, недосконалість системи державного управління в рамках захисту конкурентних переваг вітчизняних товаровиробників. Запропоновано наступні шляхи вирішення існуючої проблеми, а саме: визначити пріоритети розвитку економіки і спрямувати ресурси на реалізацію найбільш перспективних та ефективних галузей національного виробництва, у яких є належна конкурентна спроможність для виходу на міжнародний ринок; стабілізувати податкову систему, фінансово-грошову політику; вдосконалити систему регулювання конкуренції та стимулювати впровадження інноваційних процесів в економіці.

Ключові слова: конкуренція; державна політика; конкурентоспроможність; виробництво; розвиток економіки; національне господарство.

Викторія Васильевна БУТЕНКО

кандидат экономических наук, доцент кафедры финансов, банковского дела и страхования,
Одесский национальный университет им. И. И. Мечникова, Украина, e-mail: vika.onu2017@gmail.com,
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0001-7650-2347>

Татьяна Васильевна БУТЕНКО

кандидат экономических наук, доцент кафедры менеджмента организаций, Одесский региональный
институт государственного управления Национальной академии государственного управления при
президенте Украины, e-mail: tatiynabutenko@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0699-7166>

**АНАЛИЗ РАЗВИТИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ УКРАИНСКОЙ
ПРОДУКЦИИ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ**

Бутенко, В. В., Бутенко, Т. В. *Анализ развития конкурентоспособности украинской продукции в условиях глобализации*. Вестник социально-экономических исследований : сб. науч. трудов / Под ред. : М. И. Зверякова (глав. ред.) и др. Одесса : Одесский национальный экономический университет. 2019. № 1 (69). С. 19–28.

Аннотація. В статті розглядається конкуренція як категорія, в якій активна діяльність держави визначає і здійснює стратегію конкурентоспособності, встановлює «правила гри» для ринкових відносин. Проаналізовано сучасне становище конкурентоспособності української продукції за Індексом глобальної конкурентоспособності в 2017–2018 роках. Для актуалізації існуючої проблеми, ставиться завдання проаналізувати і визначити причини низької конкурентоспособності товарів, продуктів і послуг, вироблених в Україні і узагальнити шляхи їх удосконалення в умовах сучасних глобалізаційних, трансформаційних і інтеграційних процесів. Виділено основні переваги забезпечення конкурентоспособності національної економіки, але поряд з цим визначено, що товари, які експортує Україна, не в змозі в достатній мірі заповнювати бюджет країни, то є сировина продукції ніколи не була товаром, який може врятувати економіку. Пропонується взяти за приклад Польщу, де виробництво продукції європейських марок здійснюється за давальницькою схемою. Встановлено, що основними факторами, що стримують розвиток конкурентоспособності української продукції в умовах глобалізації, є недосконалість внутрішнього ринку, неефективність податкової політики, затримка стимулів до інноваційної і інвестиційної діяльності, корупція, тенізація економіки, недосконалість системи державного управління в межах захисту конкурентних переваг вітчизняних виробників. Пропонуються наступні шляхи вирішення існуючої проблеми, а саме: визначити пріоритети розвитку економіки і направити ресурси на реалізацію найбільш перспективних і ефективних галузей національного виробництва, в яких належна конкурентна здатність для виходу на міжнародний ринок; стабілізувати податкову систему, фінансово-грошову політику; удосконалити систему регулювання конкуренції і стимулювати впровадження інноваційних процесів в економіку.

Ключові слова: конкуренція; державна політика; конкурентоспособність; вітчизняне виробництво; розвиток економіки; національне господарство.

Viktoriiia BUTENKO

PhD in Economics, Associate Professor of Finance, Banking and Insurance Department, Odessa I. I. Mechnikov National University, Ukraine, e-mail: vika.onu2017@gmail.com, ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0001-7650-2347>

Tatiana BUTENKO

PhD in Economics, Associate Professor of Management of Organizations Department, Odessa Regional Institute for Public Administration of the National Academy for Public Administration under the President of Ukraine, e-mail: tatiynabutenko@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0699-7166>

ANALYSIS OF COMPETITIVENESS DEVELOPMENT OF UKRAINIAN PRODUCTS IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION

Butenko, V., Butenko, T. (2019). *Analysis of competitiveness development of Ukrainian products in the conditions of globalization*. Ed.: M. Zvieriakov (ed.-in-ch.) and others [Analiz rozvytku konkurentospromozhnosti ukrainskoi produktsii v umovakh hlobalizatsii; za red.: M. I. Zvieriakova (gol. red.) ta in.], Socio-economic research bulletin; Visnik social'no-ekonomichnih doslidzen' (ISSN 2313-4569), Odessa National Economic University, Odessa, No. 1 (69), pp. 19–28.

Abstract. *The article considers competition as a category, in which the state's vigorous activity defines and implements a competitiveness strategy, establishes the «game rules» for market relations. The current state of Ukrainian products competitiveness in accordance with the Global Competitiveness Index in 2017–2018 is analyzed. For actualization an existing problem, the goal is set to analyze and identify the causes of goods, products and services low competitiveness, which produced in Ukraine, and to summarize the ways of their improvement in the context of modern globalization, transformation and European integration processes. The main advantages of national economy competitiveness ensuring are highlighted, but at the same time it is determined that a goods, which Ukraine exports, cannot adequately fill the country's budget, that is, a raw materials have never been a commodity, which can save an economy. It was proposed to take as an example of the Poland experience, where the products manufacturing of European brands is carried out under tolling schemes. It has been established that the main factors, which hold back the competitiveness development of Ukrainian products in the context of globalization are the domestic market imperfection, the tax policy ineffectiveness, an incentives inhibition for innovation and investment activity, corruption, shadow economy, imperfection of public administration system in the framework of competitive advantages protecting of domestic commodity producers. The following ways of existing problem solving are proposed, namely: to determine the priorities of economic development and to direct resources for implementation of the most promising and efficient branches of national production, which have the proper competitive ability to enter an international market, to stabilize the tax*

system, financial and monetary policy; to improve of competition regulation system and stimulate innovation processes implementing in the economy.

Keywords: competition; state policy; competitiveness; domestic production; economic development; national economy.

JEL classification: D190; D410

DOI: [https://doi.org/10.33987/vsed.1\(69\).2019.19-28](https://doi.org/10.33987/vsed.1(69).2019.19-28)

Постановка проблеми у загальному вигляді. Процес глобалізації економіки змушує уряд та підприємства до відповідних вимог, які диктує міжнародний ринок товарів та послуг, а саме: застосування нових технологій у процесі виробництва з низькою енергомісткістю, врахування діапазону споживчих цін і дотримання екологічних вимог у процесі виробництва та забезпечення товарів якісними стандартами. Усе це є можливим за умови стабільної бази нормативно-правового забезпечення у сфері конкурентоспроможності економіки, динамічного розвитку фінансового забезпечення та впровадження інвестиційно-економічного шляху розвитку економіки.

Головними чинниками, які стримують розвиток конкурентоспроможності української продукції в глобалізованому середовищі є недосконалість внутрішнього ринку, неефективність податкової політики, гальмування стимулів інвестиційної діяльності, поширення корупції, тінізація економіки, неспроможність системи державного управління в межах забезпечення та захисту вітчизняних товаровиробників. Конкурентні переваги значною мірою здобуваються шляхом отримання пільг, дотацій державного бюджету, за рахунок дешевої робочої сили, зниженого курсу національної валюти, прямого чи прихованого субсидування галузей, отримання тіньових прибутків, неефективної експлуатації природних та екологічних ресурсів.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Останнім часом збільшується кількість наукових праць, присвячених дослідженню проблем конкурентоспроможності національної економіки, зокрема, можна виділити таких авторів: О. Арапова [1], І. Багрова [7], В. Дубик [4], В. Мельникова [2], О. Маслак [3], С. Мочерний [5], М. Портер [6], О. Редква [12], К. Шатненко [13] та ін. Але аналіз цих досліджень свідчить про те, що, всіх аспектів дослідження конкурентоспроможності не було охоплено, тому є потреба в переусвідомленні раніше отриманих результатів і вирішенні в комплексі нових завдань, що виникли.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Теоретики-вчені розглядають конкурентоспроможність країни, виходячи з урахування тільки класичних факторів виробництва, але глобалізація та трансформація економіки у сучасних умовах змушує враховувати вищі фактори виробництва, а саме інфраструктуру країни та науковий потенціал населення. Тому у статі є намагання з'ясувати, які перспективні напрями розвитку конкурентоспроможності в Україні сьогодні існують, гуртуючись на сучасному виробництві та експорті національного виробництва.

Постановка завдання. Для вирішення даної актуальної проблеми, ставиться мета проаналізувати та визначити причини низької конкурентоспроможності товарів, продуктів і послуг та узагальнити шляхи їх удосконалення в умовах сучасних глобалізаційних, трансформаційних і євроінтеграційних процесів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Конкурентоспроможність країни – здатність економіки однієї держави конкурувати з економіками інших держав за рівнем ефективного використання національних ресурсів, підвищення продуктивності народного господарства й забезпечення на цій основі високого та постійно зростаючого рівня життя населення [1].

Економічний розвиток країни характеризується станом суспільних відносин у державі щодо забезпечення умов стабільного підвищення ефективності національного виробництва, адаптованого до змін світової кон'юнктури та внутрішнього попиту на основі розкриття національних конкурентних переваг та досягнення кращих, ніж у конкурентів, соціально-

економічних параметрів [2].

В умовах глобалізації сучасного світу новітні технології стають дедалі важливішими елементами конкурентного середовища фірми, адже здатність їх вчасно використовувати визначає ступінь розвитку та конкурентоспроможності підприємства. Для виявлення рівня конкурентоспроможності всієї країни важливим є ступінь доступності новітніх технологій для користувачів усередині країни (законодавча база інформаційних та комунікаційних технологій, кількість користувачів Інтернету, мобільних телефонів та персональних комп'ютерів) та використання прямих іноземних інвестицій, які є джерелом залучення іноземних технологій. Варто зазначити, що здатність країни створювати власні новітні технології та розповсюджувати їх на світовому ринку не є визначальною для виявлення рівня технологічного розвитку та більшою мірою характеризує її інноваційний потенціал [3].

Процес розвитку будь-якої країни визначається за допомогою міжнародного порівняння. На підставі даного методу на Всесвітньому економічному форумі (ВЕФ) у 2012 році в Давосі була висвітлена економічна ситуація в 144 країнах світу. Внаслідок багаторічних розробок, для визначення економічного рівня країни автори Індексу глобальної конкурентоспроможності 2012–2013 дослідили її за низкою факторів. Так, якість законодавчої та адміністративної бази позначається на розвитку бізнесу, а, отже, на стан економіки в цілому. В умовах глобалізації державі необхідні висококваліфіковані співробітники, які можуть моментально пристосуватися до змінного середовища [4].

Таким чином, рівень вищої освіти обов'язково враховується при складанні рейтингу конкурентоспроможності. Крім цього, інфраструктура, яка об'єднує національний ринок з ринками інших країн, стимулює економічну активність. Початкова освіта і охорона здоров'я також відіграють важливу роль в продуктивності країни і є основними принципами конкурентоспроможності [5, с.325–348].

Головна мета держави в економіці – забезпечити громадянам високий рівень життя. Як справедливо стверджує М. Портер [6, с.58–67], здатність держави досягти цього залежить від продуктивного використання національних ресурсів – праці й капіталу. Продуктивність виражається у вартості віддачі від одиниці праці або капіталу й залежить від якості й характеристик товарів (цим визначається їх ціна) та ефективності, з якою ці товари виробляють. Водночас, за М. Портером [6, с.93–105], продуктивність – головний критерій рівня життя в будь-якій країні, оскільки в ній – джерело доходу на душу населення. Продуктивність людських ресурсів визначає їх заробітну плату, а продуктивність використання капіталу – прибуток, який отримують його власники. Висока продуктивність не лише підтримує доходи на високому рівні, але й забезпечує населенню триваліший відпочинок. Створюється національний дохід, що оподатковується, який витрачається на оплату суспільних послуг і стимулює зростання рівня життя. Високопродуктивність фірм країни відповідає жорстким соціальним вимогам, мета яких – поліпшити такі життєві стандарти, як, наприклад, охорона здоров'я, безпека на виробництві, рівність можливостей, характер впливу на довкілля. Тому концепція конкурентоспроможності на рівні країни базується на продуктивності використання ресурсів [7, с.418–438].

Криза праці в Україні також впливає на якість виробництва продукції. Сьогодні відбувається трудова міграція за кордон кваліфікованих працівників; еміграція українців, які виїжджають за кордон на навчання і т.д. Наприклад, згідно з дослідженням, проведеним Expat Insider, наприкінці 2017 року близько 1,2 млн. українців вже працювало у Польщі, але на думку вітчизняних демографів, цей показник щонайменше півмільйона; частка експортного сектора залишається незначною [8].

Аналіз показників експорту та імпорту засвідчив, що у 2017 році експорт з України до ЄС зріс на 27%, а обсяги імпорту із ЄС до України збільшилися на 22%, загальний обсяг торгівлі збільшився на 24% у 2018 р. та продовжує зростати.

У 2016 р. для України рейтинг групи «Інновації» покращився до 52-го місце проти 54-го в 2015 р., а в 2017 р. знизився до 61-го місця (звіт MICU) [9].

За підсумками Всесвітнього економічного форуму опубліковано рейтинг країн світу

за Індексом глобальної конкурентоспроможності 2017–2018 (The Global Competitiveness Index) [10].

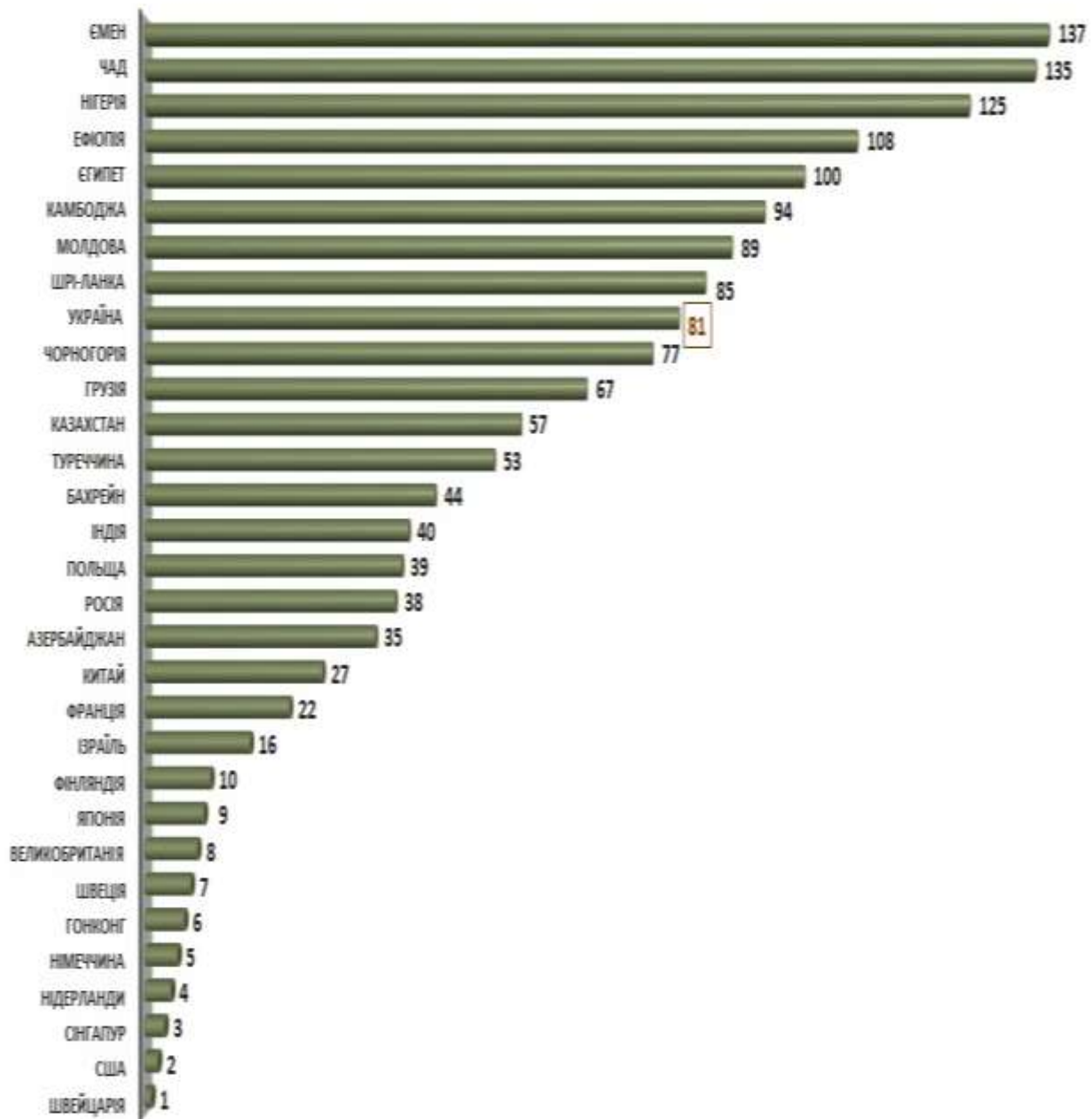

Рис. 1. Рейтинг країн світу за Індексом глобальної конкурентоспроможності 2017–2018 роки (розроблено авторами на основі [10])

Україна цього року посіла 81-е місце серед 137 країн світу, покращивши свої позиції на чотири пункти.

Згідно з даними дослідження, Україна погіршила свої позиції у 4 із 12 основних показників. Найбільше втрачено («мінус» 13 пунктів) за складовою «Ефективність ринку праці». Тенденція до погіршення цього показника спостерігалася і в минулорічних дослідженнях, при чому в торішньому позиції втрачено на 17 пунктів.

Також, Україна зазнала втрат за оцінкою інноваційної складової Індексу – («мінус» 9 пунктів), інфраструктурної («мінус» 3 пункти) та за складовою, що характеризує вищу освіту та професійну підготовку («мінус» 2 пункти).

ІНДЕКС ГЛОБАЛЬНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНИ	2015-2016 (140 країн)	2016-2017 (138 країн)	2017-2018 (137 країн)	значення індексу*	ТРЕНД ЗА ІНДЕКСОМ (10 останніх досліджень)
	місце в рейтингу				
	79	85	81	4,1	
ОСНОВНІ ВИМОГИ	101	102	96	4,2	
ІНСТИТУЦІЇ	130	129	118	3,2	
ІНФРАСТРУКТУРА	69	75	78	3,9	
МАКРОЕКОНОМІЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ	134	128	121	3,5	
ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я ТА ПОЧАТКОВА ОСВІТА	45	54	53	6,0	
ПІДСИЛЮЮЧІ ПРОДУКТИВНОСТІ	65	74	70	4,1	
ВИЩА ОСВІТА І ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА	34	33	35	5,1	
ЕФЕКТИВНІСТЬ РИНКУ ТОВАРІВ	106	108	101	4,0	
ЕФЕКТИВНІСТЬ РИНКУ ПРАЦІ	56	73	86	4,0	
РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО РИНКУ	121	130	120	3,1	
ТЕХНОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ	86	85	81	3,8	
РОЗМІР РИНКУ	45	47	47	4,5	
ІННОВАЦІЇ ТА ФАКТОРИ ВДОСКОНАЛЕННЯ	72	73	77	3,5	
ВІДПОВІДНІСТЬ БІЗНЕСУ СУЧАСНИМ ВИМОГАМ	91	98	90	3,7	
ІННОВАЦІЇ	54	52	61	3,4	

* / індекс оцінюється за шкалою від 0 до 7, більше значення якого є кращим

Рис. 2. Індекс глобальної конкурентоспроможності України
(розроблено авторами на основі [10])

Незважаючи на незначні покращення, в цьому році Україна має все ще найгірші позиції за оцінкою міцності банків (130 місце), за регулюванням фондових бірж (134 місце), за якістю доріг (130 місце), за інфляційними змінами та за здатністю країни утримувати таланти (129 місце), за захистом права власності (128 місце).

Негативними факторами для ведення бізнесу у нашій країні визначено (в порядку зменшення): інфляцію, корупцію, політичну нестабільність, високі податкові ставки, складність податкового законодавства, нестабільність урядів, ускладнений доступ до фінансів, неефективну державну бюрократію, регулювання валютного ринку, недостатню освіченість працівників, погану етику робочої сили, недостатню здатність до інновацій, обмежувальне регулювання ринку праці, невідповідну якість інфраструктури, злочинність та крадіжки, низьку якість охорони здоров'я.

За десять місяців 2017 року експорт товарів з України зріс на 20% порівняно з аналогічним періодом минулого року [11]. Результат, безумовно існує, але імпорт збільшився, причому навіть більше, ніж експорт. У січні-серпні дефіцит зовнішньої торгівлі товарами перевищив \$ 6 млрд. [12]. Отже наша країна більше витрачає валюти на закупівлю імпорتنих товарів, ніж одержує виручки від експорту.

Причина дефіциту української зовнішньої торгівлі полягає в тому, щоб продати на експорт зерно або метал, наша країна спочатку повинна купити імпорتنу солярку і кокс, природний газ і мінеральні добрива, в тому числі і продукцію машинобудування. Отже, щоб

проводити експортні операції, спочатку потрібно витратити валюту на закупівлю найнеобхіднішого.

За даними НБУ, структура імпорту України на 24% складається з викопних енергоресурсів (нафта, газ і вугілля), 20% припадає на продукцію хімічної промисловості та майже 28% на товари машинобудування [11].

У цьому аспекті найбільш загрозливою для України є не просто конкурентоспроможність продукції підприємств і національної економіки взагалі, але й можливість її системного відриву від групи провідних країн – через несумісність технологій, низьку здатність економіки до інвестицій і нововведень.

Перевагами забезпечення конкурентоспроможності національної економіки є:

- значні запаси корисних копалин;
- наявність родючих сільськогосподарських угідь;
- високий рівень кваліфікації працівників при порівняно низькій заробітній платі;
- вигідне транспортно-географічне положення.

Але поряд з перевагами можна відзначити і низку недоліків:

- несприятливий інвестиційний клімат, який може знижувати конкурентоспроможність товарів;
- несприятливі умови для попиту на українську продукцію на внутрішньому ринку;
- відсутність конкуренції в окремих галузях економіки – через високий рівень монополізму.

Від випуску продукції, яка зможе конкурувати залежить ефективний та стабільний розвиток економіки. Цей показник характеризує економіку загалом, а не тільки діяльність окремих підприємств. Неминучий процес глобалізації не обійшов й Україну. Завдяки вступу до Світової Організації Торгівлі, Україна отримала переваги щодо отримання режиму найбільшого сприяння в торговельному просторі всіх країн-членів СОТ, тобто покращення умов торгівлі із більш ніж 150 країнами. У 2014 році ЄС відкрив свій ринок для українських товарів [10].

Основними шляхами підвищення конкурентоздатності українських товарів на міжнародному ринку є [12]:

- поліпшення стандартизації для забезпечення заданого рівня якості продукції. Висока якість українських продуктів сприятиме створенню високого іміджу України на міжнародних ринках, а також покращенню зв'язків з іншими країнами;
- запровадження у виробництво новітніх технологій;
- запобігання витоку талановитих виробників;
- своєчасна реакція на зміни кон'юнктури ринку;
- в умовах євроінтеграції необхідно запобігати диспаритетності між цінами на внутрішньому ринку України та світовими цінами на товари і послуги, а також впроваджувати сучасний інструментарій захисту внутрішнього ринку.

Відбулося пом'якшення умов для українських товарів, але, незважаючи на це, їх експорт скорочується. Причиною є надлишок товарів на європейському ринку.

Рада з питань експорту продовольства (UFEB) склала перелік 10-ти товарів, які світ купує в Україні. ТОП-10 ключових товарів, які Україна експортувала на зовнішні ринки за перші 9 місяців 2018 року: соняшникова олія (\$2,9 млрд); кукурудза (\$2,3 млрд); пшениця (\$2 млрд); свиріпа або ріпак (\$700 млн); соєві боби (\$600 млн); ячмінь (\$460 млн); м'ясо птиці (\$380 млн); цукор (\$150 млн); шоколад (\$119 млн); завершує перелік соєва олія – загальна вартість експорту становила \$117 млн [12].

За даними аналітичного департаменту Ради з питань експорту продовольства, за період з січня по вересень 2018 року Україна експортувала товарів харчової та аграрної промисловості на суму \$11,4 млрд.

Перше місце посідають зернові культури, яких у 2018 році було експортовано на суму \$4,8 млрд. Далі йдуть жири та олії, готові харчові жири, воски (\$3,2 млрд); насіння і плоди олійних рослин, солома і фураж (\$1,4 млрд); м'ясо та їстівні субпродукти (\$478,9 млн); молоко та молочні продукти, яйця птиці, натуральний мед (\$346,5 млн).

Порівняно з 2017 роком найбільше зросли обсяги продажу м'яса птиці – на 29%, експорт шоколаду збільшився на 21%, соєвої олії – 18%, ріпака – 15%, пшениці – 6%.

В Україні дуже повільно проходить етап переорієнтації з торгівлі сировиною і напівфабрикатами на торгівлю товарами з високою доданою вартістю, водночас у світі швидко проходить період, коли виробники переходять від цінової до нецінової конкуренції. На сьогодні в Україні основна експортна продукція залишається сировинною [13]. Але необхідно звернути увагу на те, що Україна має значний потенціал і для продажу закордон готової продукції. Українські виробники здатні створювати товари, які мають високий рівень якості та конкурентоспроможності на світовому ринку.

Наразі створення вільної торгівлі чи митних союзів – загальносвітовий тренд. У 2017 році була підписана угода між Україною та Канадою, яка набрала чинності 1 серпня 2017 року. Ця угода закладає правові засади режиму вільної торгівлі між нашою країною та індустріально-демократичною державою – Канадою [9].

Положення угоди відповідають стандартам СОТ та забезпечують поглиблення торговельного та економічного співробітництва в частині торгівлі товарами (промисловими, сільськогосподарськими, морепродуктами). З моменту набуття чинності Угода відкриє для українських експортерів 98% канадського ринку товарів.

Так, з моменту набрання чинності Угодою, Україна негайно скасує тарифи для близько 80% товарів імпорту з Канади, водночас для деяких сільськогосподарських та промислових товарів застосовуватимуться перехідні періоди у 3, 5, 7 років для зниження тарифів.

Доцільно зазначити, що ця Угода є важливим сигналом для українських експортерів та зможе посилити конкуренцію українських товарів на ринку Канади [9].

Важливим є і той факт, що однією з особливостей євроінтеграційних процесів є посилення конкуренції, тому за умови відкриття вітчизняних ринків для європейських продуктів актуалізується проблема конкурентоспроможності вітчизняних товарів і на внутрішніх ринках. Саме тому нарощування стійких міжнародних конкурентних переваг українськими товарами забезпечить можливість захисту та протидії загрозам, що можуть виникнути перед ними у майбутньому (рис. 3).

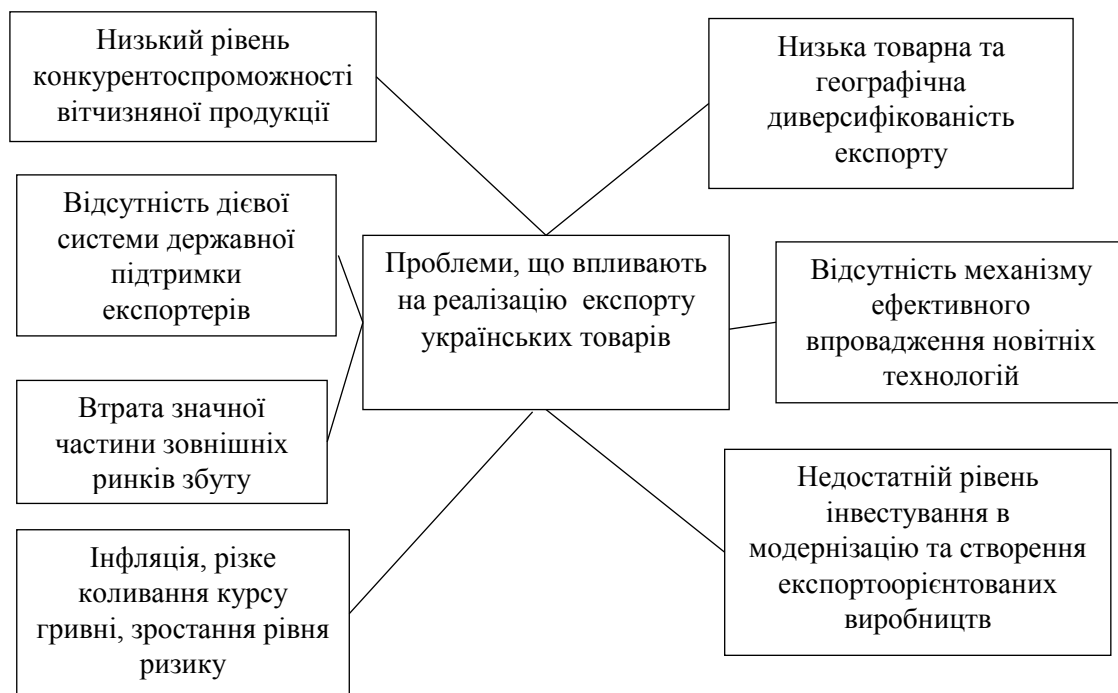

Рис. 3. Проблеми, що впливають на реалізацію експортного потенціалу України (розроблено авторами на основі [5–7])

Тому, стратегічні пріоритети України щодо підвищення рівня конкурентоспроможності повинні відображатися в системі поступових кроків з адаптації національної економіки до світових змін у процесах глобалізації та інтеграції.

Для цього потрібно, перш за все, розвивати виробничу кооперацію з країнами ЄС, щоб продукція європейських компаній проходила в Україні за давальницькими схемами.

Таким шляхом пішла Польща, яка виробляє продукцію машинобудування для інших європейських країн під їх же брендами.

За такою схемою Україна наразі виробляє для європейців дроти, підшипники, збирає меблі, шие одяг і навіть випікає печиво. Тим більше, що наша країна могла б стати хорошим підмайстром для ЄС: виробляла б за давальницькими схемами продукцію європейських компаній і поставляла в країни СНД і Азії. Подібна реформа абсолютно точно принесла позитивний ефект і може сприяти збільшенню обсягів зовнішньої торгівлі України.

Висновки і перспективи подальших розробок. Проведене дослідження дає змогу зробити наступні висновки: сьогодні Україна покращила свої позиції в рейтингу країн світу за індексом конкурентоспроможності, але, не зважаючи на це, в країні існують наступні проблеми, а саме: імпорт перевищує експорт, тому що ми залишаємося сировинною базою для Європи; недостатньо запроваджуються новітні технології у процесі виробництва; несприятливий інвестиційний клімат та умови для розвитку підприємницьких структур. В Україні існує проблема трудової міграції кваліфікованих працівників за кордон, яка вже має негативні відголоски. Враховуючи вищезазначене, доцільно сформулювати наступні пропозиції: для виходу українських товарів та послуг на міжнародний ринок необхідно підвищити їх конкурентоспроможність; провести низку внутрішніх реформ у державі та здійснити трансформацію векторів зовнішньоекономічної політики. Формування сприятливого бізнес-середовища дозволить реалізувати можливий потенціал виробника, та стане передумовою поступового підвищення конкурентоспроможності українських товарів на світовому ринку та у світових рейтингах.

У державній політиці потрібно визначити пріоритети розвитку економіки і спрямувати ресурси на реалізацію найбільш перспективних та ефективних галузей національного виробництва, у яких є належна конкурентна спроможність для виходу на міжнародний ринок, а також стабілізувати банківську та податкову системи, фінансово-грошову політику, вдосконалити систему регулювання конкуренції та стимулювати впровадження інноваційних процесів в економіці.

Література

1. Арапова О. О. *Державне стимулювання експорту українських підприємств*. Науковий вісник ОНЕУ. 2014. № 9. С. 4–13.
2. Мельникова В. І., Мельникова О. П. *Підвищення конкурентоспроможності як основа виходу України з економічної кризи*. Економіко-теоретичні аспекти розвитку фінансово-кредитної системи України. 2008. № 4. С. 82–89.
3. Маслак О. І., Квятковська Л. А., Кулінічев П. К. *Конкуренція : її сутність та особливості в умовах глобалізації*. Технологічний аудит та резерви виробництва. 2014. № 3/3 (17). С. 57–61. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tatrv_2014_3.3_1 (дата звернення: 05.02.2019).
4. Дубик В. Я. *Підвищення конкурентоспроможності національної економіки як фактор активізації євроінтеграційного процесу*. Інноваційна економіка. 2013. № 10 (48). С. 5–11.
5. Мочерний С. В. *Економічна енциклопедія* : у 3 т. Т. 1. Київ : Академія, 2000. 864 с. С. 325–348.
6. Портер М. *Міжнародна конкуренція : конкурентні переваги країн* / Пер. с англ. Предисл. В. Д. Щетинина. Москва : Международные отношения. 1993. 895 с. С. 58–105.
7. Багрова І. В., Редіна Н. І. та ін. *Зовнішньоекономічна діяльність підприємств* : підруч. Київ : Центр навчальної літератури, 2009. 580 с. С. 518–539.
8. *Представництво України при Європейському Союзі та Європейському співтоваристві з атомної енергії. Автономні торговельні преференції* : сайт. URL: <http://goo.gl/h4judK> (дата звернення: 07.02.2019).
9. *Угода про вільну торгівлю між Україною та Канадою, 2018* / Міністерство економічного розвитку торгівлі України : сайт. URL: <https://mfa.gov.ua> (дата звернення: 08.02.2019).

10. *Рейтинг глобальної конкурентоспроможності* / Інформаційне агентство Interfax-Україна : сайт. URL: <http://ua.interfax.com.ua> (дата звернення: 12.02.2019).
11. *Топ 10 товарів, які світ купує в Україні* / Мультимедійна платформа Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua> (дата звернення: 14.02.2019).
12. Redkva O., Haran O., Prystupa L. *Determinants of state regulation of the competitiveness of modern national economies*. Baltic journal of economic studies. 2018. Vol. 4. No. 4. Pp. 265–273. DOI: <http://dx.doi.org/10.30525/2256-0742/2018-4-4-265-273>.
13. Shatnenko K. *The impact of global competition on the state of manufacturing in Ukraine and developed countries*. Baltic journal of economic studies. 2017. Vol. 3, No. 3. Pp. 70–76. DOI: <http://dx.doi.org/10.30525/2256-0742/2017-3-3-70-76>.

References

1. Arapova, O. O. (2014). *State stimulation of Ukrainian enterprises export* [Derzhavne stymuliuvannia eksportu ukrainskykh pidpriemstv], Naukovyi visnyk ONEU, No. 9, s. 4–13 [in Ukrainian]
2. Melnykova, V. I., Melnykova, O. P. (2008). *Increasing competitiveness as a basis for Ukraine's exit from an economic crisis* [Pidvyshchennia konkurentospromozhnosti yak osnova vykhodu Ukrainy z ekonomichnoi kryzy], Ekonomiko-teoretychni aspekty rozvytku finansovo-kredytnoi systemy Ukrainy, No. 4, s. 82–89 [in Ukrainian]
3. Maslak, O. I., Kvyatkovska, L. A., Kulinichev, P. K. (2014). *Competition: its essence and features in globalization conditions* [Konkurentsiia: yii sutnist ta osoblyvosti v umovakh hlobalizatsii], Tekhnolohichniy audyt ta rezervy vyrobnytstva, No. 3 (3), s. 57–61, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tatrv_2014_3_3_1 [in Ukrainian]
4. Dubyk, V. Ya. (2013). *National economy competitiveness increasing as a factor in the European integration process activization* [Pidvyshchennia konkurentospromozhnosti natsionalnoi ekonomiky yak faktor aktyvizatsii Yevrointehratsiinoho protsesu], Innovatsiina ekonomika, No. 10, s. 5–11 [in Ukrainian]
5. Mochernyi, S. V. (2000). *Economic encyclopedia: in 3 vol.* [Ekonomichna entsyklopediia: u 3 tomakh], Academia, Kyiv, T. 1, 864 s. [in Ukrainian]
6. Porter, M. (1993). *International competition: the competitive advantages of countries*. Trans. from Eng. Preface V. D. Schetinin [Mezhdunarodnaya konkurentsiya: konkurentnye preimushchestva stran; per. s angl.], Mezhdunarodnye otnosheniya, Moskva, 895 s. [in Russian]
7. Bagrova, I. V., Riedina, N. I. et al. (2009). *Foreign economic activity of enterprises* [Zovnishnoekonomichna diialnist pidpriemstv], Tsentri navchalnoi literatury, Kyiv, 580 s. [in Ukrainian]
8. *Mission of Ukraine to the European Union and European Community on Atomic Energy (2018). Autonomous trade preferences* [Predstavnytstvo Ukrainy pry Yevropeiskomu Soiuzi ta Yevropeiskomu spivtovarystvi z atomnoi enerhii. Avtonomni torhovelni preferentsii], available at: <http://goo.gl/h4judK> [in Ukrainian]
9. *Free Trade Agreement between Ukraine and Canada (2018)* [Uhoda pro vilnu torhivliu mizh Ukrainoiu ta Kanadoiu], Ministerstvo ekonomichnoho rozvytku i torhivli Ukrainy: сайт, available at: <https://mfa.gov.ua> [in Ukrainian]
10. *Global Competitiveness Rating (2018)* [Reitynh hlobalnoi konkurentospromozhnosti], Informatsiine ahentstvo Interfaks-Ukraina: сайт, available at: <http://ua.interfax.com.ua> [in Ukrainian]
11. *Top 10 goods that the world buy in Ukraine (2018)* [Top 10 tovariv, yaki svit kupuie v Ukraini], Multymediina platforma Ukrinform, available at: <https://www.ukrinform.ua> [in Ukrainian]
12. Redkva, O., Haran, O., Prystupa, L. (2018). *Determinants of state regulation of the competitiveness of national economies*, Baltic journal of economic studies, Vol. 4, No. 4, pp. 265–273. DOI: <http://dx.doi.org/10.30525/2256-0742/2018-4-4-265-273>.
13. Shatnenko, K. (2017). *The impact of global competition on the state of manufacturing in Ukraine and developed countries*, Baltic journal of economic studies, Vol. 3, No. 3, pp. 70–76. DOI: <http://dx.doi.org/10.30525/2256-0742/2017-3-3-70-76>.